

ДИНАМІКА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

О. М. Кокун,

член-кореспондент НАПН України,

доктор психологічних наук, професор,

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України,

Вимоги до особистості сучасного фахівця постійно змінюють внаслідок динамічних соціально-економічних перетворень сучасного суспільства. Тому здатність фахівця бути суб'єктом свого професійного розвитку та самостійно знаходити вирішення соціально та професійно значущих проблем в умовах мінливої дійсності з кожним роком набуває все більшого значення [2], [4]. Особливо важливим є набуття здатності до прийняття адекватних рішень в «нестандартних» ситуаціях, в умовах дефіциту часу, навичок оптимальної взаємодії із учасниками виробничого процесу у спільній професійній діяльності [1]. Через це особливої уваги науковців нині потребують фахівці соціономічних професій [4], що зумовлено, окрім надзвичайно важливої суспільної значущості таких професій, яку вони мають самі по собі, так би мовити «у чистому вигляді», ще й тим, що вони природним чином тісно інтегровані у професії всіх інших типів.

Загалом, під *професійним становленням* розуміють формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих та професійно важливих якостей фахівців, їх готовності до постійного професійного зростання, пошуку оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності у відповідності до власних індивідуально-психологічних особливостей [2]. Сприяння професійному становленню фахівців соціономічних професій можна розглядати в якості одного із найактуальніших завдань сучасної практичної психології [3]. Однак, для ефективного його вирішення необхідно базуватися на результатах відповідних психологічних досліджень, спрямованих на визначення сучасних особливостей та закономірностей такого становлення [4].

На визначення особливостей формування професійної компетентності та спрямованості фахівців соціономічних професій на різних етапах професійного становлення й були спрямовані наші дослідження. Частину отриманих результатів щодо особливостей динаміки професійної спрямованості таких фахівців ми проаналізуємо нижче.

Зокрема, результатів за розробленим нами опитувальником та методикою «Вивчення задоволеності своєю професією та роботою».

На основі перших 12-ти питань опитувальника для всіх досліджуваних було визначався кількісний «індекс етапу професійного становлення», який надав можливість розподілити їх за етапами професійного становлення (професійної адаптації, первинної професіоналізації, вторинної професіоналізації, професійної майстерності). Ще 11 питань опитувальника характеризували особливості професійної спрямованості фахівців та слугували індикаторами сприятливих та несприятливих для успішного перебігу їх професійного становлення чинників. Проведення досліджень засновувалось на використанні розроблених нами концепції *дистанційної професійної психодіагностики* та діагностичного сайту <http://prof-diagnost.org>.

Всього у дослідженнях взяли участь 918 представників типових професій типу «людина-людина» (вчителі, вихователі, психологи, лікарі, адвокати, менеджери та ін.), та тих, що виконують роботу, безпосередньо пов'язану із професійною взаємодією із іншими людьми (службовці, ревізори, керівники, військові, адміністратори, торговельні працівники, маклери, журналісти та ін.).

Встановлену у нашому дослідженні динаміку показників професійної спрямованості (за анкетуванням) подано таблиці 1.

Таблиця 1

Показники професійної спрямованості фахівців соціономічних професій на різних етапах професійного становлення (за анкетуванням)

№	Рівень	Етап професійного становлення			
		1	2	3	4
1	Зацікавленості у профес. діяльності	3,06	3,58	3,87	4,23
2	Задоволеності її змістом	1,94	2,67	2,87	3,42
3	Задоволеності зарплатою	1,38	2,00	2,14	2,52
4	Задоволеності кар'єрою	1,56	2,25	2,53	3,10
5	Задоволеності соціальн. становищем	1,94	2,22	2,55	3,03
6	Любові до своєї професії	2,31	2,97	3,13	3,56
7	Зусиль що підвищення профес. рівня	2,38	2,90	3,29	3,68

Примітки: 1) №№ етапів професійного становлення: 1 - професійної адаптації, 2 - первинної професіоналізації, 3 - вторинної професіоналізації, 4 - професійної майстерності;

2) зміни всіх показників професійної спрямованості від третього до шостого етапів є статично достовірними ($p \leq 0,05$).

Наведені у таблиці результати наочно засвідчують тісне взаємо-поєднання розвитку професійних компетентності та спрямованості у професійному становленні фахівців соціономічних професій. Так всі використані у опитувальнику показники, які характеризували компоненти професійної спрямованості (зацікавленість у власній професійній діяльності, задоволеність її змістом, зарплатою, власною кар'єрою та соціальним становищем, любов до своєї професії, зусилля, спрямовані на підвищення власного професійного рівня), істотно підвищуються від одного етапу до іншого. Отже, переконливо емпірично підтверджено, що наявність високого рівня професійної спрямованості є одним з провідних чинників успішного професійного становлення фахівця. Також нами встановлено, що рівень професійної спрямованості за різними його компонентами, сам по собі, практично не змінюється у віковому аспекті, а лише разом із переходом на наступний етап професійного становлення, являючи собою істотну передумову подібного переходу.

Приблизно така сама картина спостерігається й щодо такого психодіагностичного показника, який характеризує професійну спрямованість фахівців, як «ступінь задоволеності фахівців своєю професією і роботою» за методикою «Вивчення задоволеності своєю професією та роботою» (таблиця 2).

Таблиця 2

Ступінь задоволеності своєю професією і роботою фахівців соціономічних професій на різних етапах професійного становлення

№	Етап професійного Становлення	Ступінь задоволеності своєю професією і роботою		
		M	σ	$p \leq$
1	Професійної адаптації	-3,5	4,3	0,001 з №№ 2 - 4
2	Первинної професіоналізації	1,4	5,6	0,001 з №№ 1, 3, 4
3	Вторинної професіоналізації	4,3	5,4	0,001 з №№ 1, 2, 4
4	Професійної майстерності	9,6	4,5	0,001 з №№ 1 - 3

Ми знову бачимо, що діагностичний показник стрімко зростає від одного етапу професійного становлення до іншого (але залишаючись практично незмінним у різних вікових групах досліджуваних фахівців).

Висновок. Отже, переконливо емпірично підтверджено, що, поряд із професійно-важливими якостями, наявність високого рівня професійної спрямованості, є провідним чинником успішного професійного становлення фахівця. Встановлено, що рівень професійної спрямованості за різними його

компонентами, сам по собі, практично не змінюється у віковому аспекті, а лише разом із переходом на наступний етап професійного становлення, являючи собою істотну передумову подібного переходу.

Література

1. Балабанова К.В. Феномен життєстійкості в професійній діяльності осіб ризиконебезпечних професій / К.В. Балабанова // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. Психологія. 2016. Вип. 53. С. 5-12.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессионального развития: Учебн. пособие /Э.Ф. Зеер. 2-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 240 с.
3. Кокун О.М. Особливості прояву стресостійкості майбутніх фахівців соціономічних професій [Електронний ресурс] / О. Кокун, Дубчак Г. // Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal. 2016. № 03 (11) . Режим доступу: http://sp-sciences.io.ua/s2573969/kokun_oleg_dubchak_halyna_2016
4. Психофізіологічне забезпечення професійного самоздійснення фахівця в умовах соціально-економічних перетворень : монографія [Електронний ресурс / О.М. Кокун, В.В. Клименко, О.М. Корніяка, [та ін.] ; за ред. О.М. Кокуна. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. 298 с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/712848>

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

*А. В. Куріцина,
магістрант спеціальності «Психологія»,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

Актуальність проблеми прокрастинації обумовлена тим, що цей стан знайомий більшості людей і до певного рівня вважається нормальним. Але прокрастинація стає проблемою, коли перетворюється в «нормальний» робочий стан при виконанні будь-яких справ. В результаті поставлені задачі не виконуються або виконуються неякісно, з запізненням і не в